

Halasy-Nagy József: Az antik filozófia.

(Második, javított és bővített kiadás.)

Quintus Kiadó Szeged, 2011. 390 oldal

A Szegedi Quintus Kiadónak köszönhetően régi-új szakirodalommal bővült a kínálat mind a szakemberek, mind az érdeklődő olvasók szempontjából. Új köntösben, átdolgozva és kiegészítve vehető kézbe ismét a 35 évvel ezelőtt elhunyt Halasy-Nagy antik filozófiatörténete.

A kötetet a Kiadó különösen gondos, filológiai alaposágú előszava nyitja, amelyben részletesen bemutatja a szerző meglehetősen göröngyös életútját, kiemeli a véleményében érzékelhető változásokat, az őt ért hatásokat, és indokát adja az újra kiadásnak, illetőleg jelzi az eredetihez viszonyítva végrehajtott változtatásokat. Ilyen módon nem süllyedtek a feledés homályába azok a gondolatok, kiegészítések, illetőleg módosítások, amelyeket a munkájának új megjelenésében reménykedő szerző az évek során írásához fűzött.

Halasy-Nagy József (1885-1976), a mai olvasók előtt kevésbé ismert kutatótudós, 1907-ben szerzett görög-latin szakos tanári diplomát a Pázmány Péter Tudományegyetemen, és még ugyanabban az évben filozófiai doktorátust. Nevét a *Filozófia története* című munkája tette ismertté, amely 1921-ben jelent meg, (újabb kiadásai 1927-ben, és 1943-ban), ugyanebben az évben került a Pozsonyból áthelyezett Erzsébet Tudományegyetem filozófiai katedrájára. Később több helyen is tanított, így 1932-

től Szegeden, ahol 1941/42-ben a bölcsészkar dékánja is volt.

Halasy igazi, elhivatott pedagógus, aki oktató és tudományos munkája mellett – az írástudók felelősségének tudatában – fontos feladatának tekintette az ismeretterjesztést is. Ahogyan ő fogalmaz: „A magyar tudományos közműveltségnek éppen a filozófia terén még oly sok hiánya van, hogy szerintem a magyar filozófiai írók nem engedhetik meg maguknak azt fényűzést, hogy magyar nyelvű könyveiket csupán a néhány beavattottnak írják, s a közérthetőség kedvéért néha még a szigorú szakszerűségnek és az abszolút tudományosságnak nagy irodalmakban szokásos igényeiről is le kell mondaniuk. A mi feladatunk nemcsak a kutatás, hanem közönségünk nevelése is (14. old.). Tette gyakorlatban is, amit elméletben megfogalmazott, ezt igazolja a több mint 500 tételből álló publikációs listája. Saját írásai mellett számos nyelvből fordított is.

Érdeklődésének középpontjában a filozófia története állt, sokáig önálló rendszert nem alkotó, semmiféle irányzatot nem követő tudósnak tartották. Sándor Pál szavaival élve: „...talán azt mondhatjuk róla, hogy nem tört új utakat, de hű tükre volt mindazoknak a kísérleteknek, amelyek kora filozófiájában...a felmerült problémákra választ igyekeztek adni, de úgy, hogy e válaszok nem a problémák megoldását, hanem ’mai tudásunk alap-

ján a legmegnyugtatóbb álláspontot tartalmazza” (15. old.)

A 30-as évek elejétől megjelenő írásai filozófiai útkeresésére, és az önálló rendszer megalkotására való igényét sugallják, amit ő maga ’kritikai perszonalizmusnak’ nevez. *Summa vitae* című önéletrészében így összegzi ennek a lényegét: „Azt jelenti, hogy a teljes emberiség az ún. erkölcsi személyiségben (*persona*) valósul meg, s az erkölcsi fejlődésnek ez a célja. S jelenti azt, hogy az ember világa nem a valóság passzív tükröződése, hanem a mi világunkat aktív módon, szellemi aktusokkal építjük föl a valóság adottságaiból. Téves tehát az a tanítás, hogy a megismerés ’tükrözés’, mert a valóság tükrözéseit az ismeretben az emberi szellem a maga benső alkotásának megfelelően alakítja képekké, ill. fogalmakká, végső fokon ismeretté. Ennek a szellemi alkotásnak folyamata a kritika és eredménye a filozófia” (15. old.).

Halasy a filozófia történetét négy kötetben készült tárgyalni, ennek első része volt az *Antik filozófia*, ami meg is jelent (Danubia 1934). A további kötetek kiadását a Magyar Tudományos Akadémia tervezte, ezért szerző több részletében átdolgozta, bővítette a már megírt munkáját, de a megjelenés a későbbiekben – nyilván több okból is – megghiúsult. Az átdolgozás folyamata némi szemléletváltásról is árulkodik – talán Arisztotelész hatására változott – például a megítélése Platón ideatanára vonatkozóan, nevezetesen, hogy azt fogalomként vagy szubsztanciaként értelmezi. Gondolatmenetében egyértelműen tetten érhető platonizmusa, feltételezhetően hatott rá Pauler Ákos Platón-értelmezése is, ahogyan erről a bevezetőben is olvashatunk. Ez utóbbival való kapcsolatát a hagyatékában fennma-

radt levelek is bizonyítják. Halasy-Nagy azonban igényes gondolkodó, így a nála idősebb mesterrel szemben kritikát is megfogalmaz: „...egybeolvasztja a gondolat tartalmát és tárgyát s ledöntve a kettő válaszfalát, a kettőt egyetlen ’igazságnak’ látja” (21. old.). Pauler halála után Halasy fokozott érdeklődést mutat az antropológia iránt is.

Jelen kötet – nagyon helyesen – a filozófia definíciójából indul ki: „Mert mit kell a bölcsességen értenünk?” A szerző erre a szokásos kérdésre a következő választ fogalmazza meg: „Rendszerint valami olyan fölényes tudást, amely fölemeli birtokosát a valóság zűrzavara fölé, és megbízhatóan eligazítja annak kanyargós útjain, és így aztán ez a tudás a cselekvő életben is megnyugtató vezetőnek bizonyul.” Szerinte a filozófia egyszerre elmélet és élet, teória és praxis, a hangsúly mégis inkább az elméleti tudásé. Elhelyezi tárgyát a tudományok sorában, tisztázva a szaktudományokhoz való viszonyát. Tárgyalja a kezdetek kérdését, a filozófia történetének nagy korszakait, majd sorra veszi azok ókori képviselőinek gondolatait és munkáit, Thalészról Szent Ágostonig. Stílusa világos, logikus, a források kitűnő ismerője és szakavatott tolmácsa. Írását haszonnal forgathatja mind az egyetemi hallgató, mind az érdeklődő olvasó. Ez utóbbiak nevelése-tanítása a tudós szerzőnek különösen szívügye volt. A kötet használatát tárgymutató is segíti.

A Kiadó érdeme, így dicséretére elmondhatjuk, hogy nagyon igényes és szép kiállítású kötetben tette elérhetővé egy méltatlanul elfeledett tudós mára szinte elérhetetlen művét, egy olyan tudósét, aki ráadásul egyetemünk oktatója is volt.

Hoffmann Zsuzsanna